

Stukken voor de Redactie
te zenden vóór den 15en
der maand aan:

G. D. DUUKSMA,
Achter de Hoven 114 brs,
LEEUWARDEN.

Redactie:
G. D. DUURSMA.
J. M. VAN DEN HOUTEN.

Girorekening
No. 133660 - JUTPHAAS

Alle correspondentie te
richten aan het Secretariaat
Adres:

Mej. J. J. E. v. D. THOORN,
Amalia van Solmsstraat 80,
DEN HAAG.

Bestuur: **C. H. K. v. D. E. RINGH,** Voorzitter, Hilversum, Nieuweg 73; **Mej. J. J. E. v. D. THOORN,** Secretaresse, den Haag; **J. CASTEELLEN,** Penningmeester (tijdelijk), Jutphaas, Prinses Julianaweg 341; **G. D. DUURSMA,** Leeuwarden, Achter de Hoven 114 bis; **J. M. VAN DEN HOUTEN,** Rotterdam, Mathenesserlaan 364.

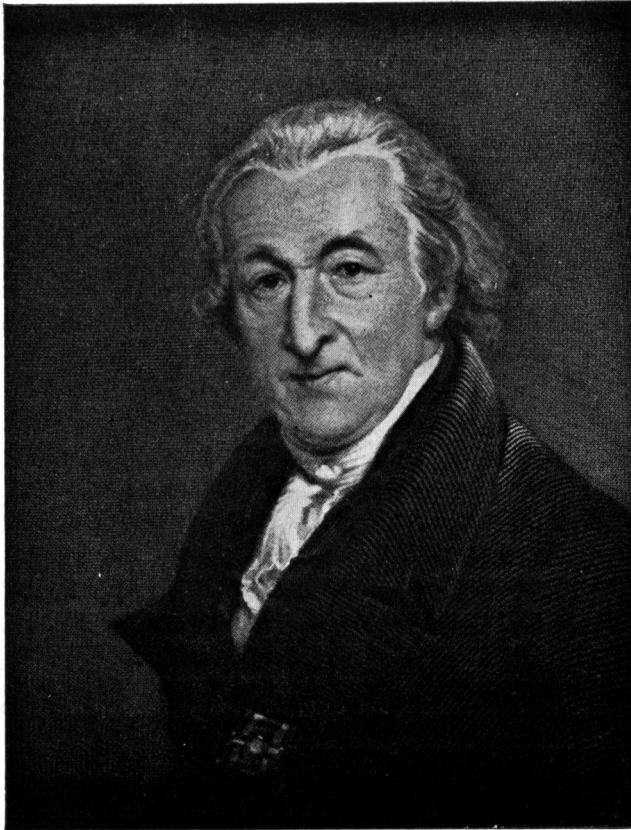
Dr. MART, v. MARUM.

ALS PLANTENLIEFHEDBER EN PLANTKUNDIGE.

Onder onze groote plantenliefhebbers neemt dr. M a r t i n u s v. M a r u m (1750- 1837) een eerste plaats in, vooral op 't gebied der succulenten, die door hem met zooveel voorliefde werden gekweekt. Ofschoon hij zich bijzonder heeft onderscheiden, is zijn naam op dit terrein verloren geraakt; wel zijn algemeen bekend gebleven de namen zijner tijdgenooten S a l m-D y c k, H a w o r t h e.a. Een der redenen zal wel geweest zijn, dat hij geen werken daarover heeft nagelaten. Op ander natuurkundig wetenschappelijk gebied is zijn naam bekend o.a. als uitvinder van zijn beroemde electriseermachine met haar groote glazen schijven van 1,5 M. middellijn, bewaard in 't Teyler-Museum te Haarlem. Van de Teylerstichting was hij de eerste bibliothecaris en daarom vindt men in deze aan botanische werken zoo rijke bibliotheek op 't gebied der succulenten een grooten schat voor liefhebbers van deze planten.

Vele schrijvers uit die dagen hebben veel aan hem te danken gehad, waaronder in de eerste plaats S a l m-D y c k die hiervan in zeer waardeerende bewoordingen heeft getuigd. Aan v. M a r u m is hoofdzakelijk de uitgave van diens „Catalogue raisonne” (18 17) te danken. In 't voorwoord van dit werkje zegt S.-D. o.m. .... „ik gevoel mij verplicht mijn bijzondere erkentelijkheid te betuigen „tegenover den Heer v a n M a r u m, ridder in de orde v. d. „Nederl. Leeuw, secretaris van de Holl. Maatsch. der Wetenschap- „pen en directeur van 't Teyler-museum te Haarlem. Deze onder-

„scheiden geleerde, bezitter van een zeer schoone en zeer tahijke „collectie planten, heeft eveneens een bijzondere voorliefde voor „'t geslacht Aloe. Ik dank aan hem niet alleen een groot aantal „zeldzame planten, maar ook waardevolle inlichtingen over moei- „lijke kwesties. Zijn ijver voor deze studie deed hem besluiten een „bezoek aan D y c k te brengen om mijn verzameling te bezien, hij „was het die mij oorspronkelijke 't idee gaf dezen catalogus uit te

„geven; evenzoo heeft hij de goedheid gehad mij zijn bemerkingen „mede te deelen over verschillende planten uit zijn collectie, of die „van andere Hollandsche tuinen, die ik nog niet in de gelegenheid „ben geweest te zien of zelf te bezitten, en ik heb zorg gedragen „daar telkens op te wijzen.....” Wie anders kon ons van de bij- „zondere verdiensten van v. M a r u m beter overtuigen dan prins S a l m-D y c k, een van de grootste en meest bekende verzame-

laars en kenners van succulenten. Over hun beider verzamelingen schrijft v. M. aan H a w o r t h (Juni 1819): ....., wat in zijn (S.-D's) „verzameling mankeert, ontbreekt ook in de mijne. Mijn positie stelt „mij in staat al datgene te verkrijgen, hetgeen zich op 't continent „bevindt, vooral die planten, welke zaden voortbrengen; daardoor „bezit ik een groote collectie. Ik voeg bij deze eerste zending een „catalogus, reeds in 1810 gedrukt, bevattende bijna 3000 soorten; „op 't oogenblik zal ik ongeveer 4000 soorten bezitten.” Gelijk van- zelf spreekt, waren dit niet alle succ., maar tech voor 'n groot ge- deelte. Later schrijft v. M. nog, dat hij van plan was spoedig een supplement op dien catalogus te laten volgen; 't is, jammer genoeg, niet mogen gelukken een van deze uitgaven terug te vinden.

Ook H a w o r t h heeft, o.m. in 't voorwoord van zijn „Supplem. plant. succ.” (1819), waardeerende woorden aan v. M a r u m ge- wijd. Onder de bekendste tuinen „abroad”, speciaal die op 't ge- bied van succulenten, noemt H a w o r t h in de eerste plaats die van S a l m-D y c k, van wie hij veel zeldzame planten en waarde- volle gegevens had ontvangen. Verder zegt hij woordelijk: „Zijn „(S.-D's) uitnemende en ijverige vriend v a n M a r u m (Secret. „v.d. Holl. Mij. der Wetensch.; Directeur van Teyler-museum te „Haarlem, en een uitnemend beoefenaar der wetenschap van suc- „culente planten) heeft niet alleen mij die welwillende schenkingen „van den Prins doorgezonden, maar heeft dikwijls aan deze pak- „ketten nog andere, even belangrijke soorten, van zijn eigen uit- „gebreide collectie te Haarlem, toegevoegd.”

Wanneer we daar nu nog aan toevoegen, dat v. M. een groot aandeel heeft gehad in de tot stand koming van de bekende geil- lustreerde monographien van S.-D. over de Aloes en de Mesem- brianthema, (in een afzonderlijk artikel zou hierover veel interessants te zeggen zijn) dan mogen wij hieruit constateeren, dat v. M. een van Holland's grootste bevorderaars was van den ontwikkelings- gang der succulenten. Tot op zeer hoogen leeftijd, ver in de 80 jaren, heeft hij zich, voor zoover zijn andere wetenschappelijke en overige werkzaamheden dat toelieten, aan dit werk gewijd. Onder de succ.planten trokken de Aloeneae zijn bijzondere aandacht. Hier- in stond hij niet alleen, zooals blijkt uit 't hierover bovenaangehaalde standaardwerk van S.-D. Ook H a w o r t h getuigt in *Transact. Linn. Sot.* 1804, zijn eerste poging tot 't samenstellen eener mono- graphie over de Aloeneae, van zijn voorliefde voor de succ. in 't algemeen, maar door de Aloes in 't bijzonder, welke hij roemt om

haar afwisselende vormenpracht, vooral die der „grandiflorae” (grootbloemige: tegenw. Aloes). Onder de „parsiflorae” (kleinbl.: tegenw. Haw's en Aprica's) welke schoonheid hij eveneens gaarne erkent, roemt hij bovenal de bloem van "reticulata" als een der schoonste „which is pretty, and of a rosy-white colour, sprangling „to the sun; not very distantly resembling those of Hyacinthus „orientalis”.

H a w o r t h erkent de beteekenis van v. M a r u m's collectie op dit speciale gebied o.m. in 't volgende schrijven, waarin hij, na van enkele bijzondere Gasteria's die hij van v. M. had ontvangen een uitvoerige omschrijving te hebben gegeven, den wensch uitspreekt: „.....waarschijnlijk zal ik mij gedrongen gevoelen mij naar 't continent te begeven om mijn persoonlijke gevoelens voor U en den „Prins te betuigen en U verzoeken mij te vergunnen Uw schitterende collectie Aloes nauwkeurig te beschouwen”.

Hier volgt een korte schets van zijn werkzaam leven:

Geboren te Delft den 20sten Maart 1750, bezocht v. M. het gymnasium aldaar en studeerde verder te Groningen onder P e t r u s C a m p e r ; hij promoveerde in 1773 in de natuurkunde en de medicijnen. In 1776 vestigde hij zich als geneesheer te Haarlem, doch voelde zich spoedig tot andere onderwerpen dan de geneeskunst aangetrokken. In hetzelfde jaar nog werd hij lid van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen en 't jaar daarop werd hij benoemd tot lector in de natuurkunde te Haarlem en directeur van het Naturalien-Kabinet van de Hollandsche Maatschappij. In 1780 werd hij lid van Teylers 2de Genootschap en in 1784 directeur van de Physische en Naturalien-Kabinetten van Teyler's stichting en tevens eerste bibliothecaris der stichting. In 1794 volgde zijn benoeming tot secretaris van de Holl. Mij. Hoewel zijn naam niet verbonden is gebleven aan ontdekkingen van de eerste orde, is hij toch van groote bekendheid, mede door zijn opmerkelijke onderzoekingen op verschillend wetenschappelijk terrein, en met name op 't gebied der electriciteit. Vele instrumenten, waarmede hij werkte, o.a. de groote electriseermachine, zijn nog in Teyler-Museum te Haarlem aanwezig. Van zijn wetenschappelijke werkzaamheden op botanisch gebied zijn verschillende artikelen van zijn hand verschenen, o.a. in 1799 „Over de oorsprong van het veen” en in 1806 „Amaryllis gigantea”, beide verschenen in de Natuurkundige verhandelingen van de Hollandsche Mij. der Wetenschappen. In 1803 kocht hij de buitenplaats „Plantlust” aan het Zuider-

Buitenspaarne te Haarlem (bij de tegenwoordige Bakkerstraat), welke bezitting werd uitgebreid door aankoop van aangrenzend terrein. Omstreeks 1817 bouwde hij een orangerie en 'n warme kas, om zich in zijn vrijen tijd bezig te houden met 't kweeken van planten. In 1814 schreef hij reeds aan Aiton „*jardinier et chef a Kew*”, dat hij 3500 plantensoorten bezat, waaronder zich de groote collectie bevond.

Naar aanleiding van een gesprek met Dr. L o r e n t z, bibliothecaris van Teyler, over eenige opmerkingen van S.-D. in Monogr. gen. Aloes waarin v. M a r u m's naam voorkomt, deelde dr. L o r e n t z mij mede, dat correspondentie tusschen v. M a r u m, prins S a l m -D y c k en anderen nog aanwezig was in de archieven van de Holl. Mij. der Wetenschappen. Zonder deze aanwijzing was dit alles ons wellicht nog langen tijd onbekend gebleven. Een woord van dank aan den bibliothecaris, zoomede aan de le bibliothecaresse, ook voor verdere bemoeiingen in deze, is hier dus zeker op zijn plaats. Met toestemming van den secretaris van genoemde Mij. werd ik in de gelegenheid gesteld deze orgineele briefwisseling in te zien en werd 't mij vergund eenige details daarvan te publiceeren. Daar de Aloeneae, in 't bijzonder 't genus *Haworthia*, ook mijn bijzondere aandacht hadden, kwamen vele gegevens mij zeer van pas. Met groeiend genoeg heb ik van de vele bijzonderheden kennis genomen.

De briefwisseling tusschen v. M. en S.-D., die 't grootste gedeelte ervan uitmaakt, is samengevoegd tot twee bundels, bevattende naar schatting, ca 30 brieven, waarvan de eerste dateeren van 1813, de laatste van 1834. Sommige zijn vrij uitvoerig en beslaan van 8-16 bladzijden. De brieven van S.-D. zijn alle orgineelen: zijn handschrift is veelal zeer moeilijk te ontcijferen, terwijl de Fransche taal, waarin de correspondentie werd gevoerd, dit niet eenvoudiger maakt. De brieven van v. M. zijn aanwezig in den vorm van afschriften, welke copieen hij zelf maakte om verwarring van plantennamen of nummers van nog onbekende planten te voorkomen, verder om o.a. beschrijvingen, ruillijsten en dergelijke later nog eens na te kunnen zien. Daar soms een vrij groot aantal planten werd verzonden, en daar deze van vele aantekeningen waren voorzien, was dit ongetwijfeld van veel nut. Om een enkel voorbeeld te geven: een schrijven (1817) van v. M a r u m ging vergezeld van een zending van 8 Aloes, 3 *Begonia*'s, 10 *Cacteen*, 1 *Crassula*. 2 *Euphorbia*'s, 16 *Mesems*, 25 soorten *Stapelia*'s (waarvan

4 nog onbekende) en verder nog eenige andere soorten, te zamen 67 stuks. Vele van deze planten had v. M. op zijn beurt ontvangen van R e i n w a r d t; opvallend is wel 't groote aantal *Stapelia*'s.

Voor al in 't begin is zeer druk gecorrespondeerd, zoodat ongeveer een derde van 't geheele brievenaantal, gevat in een bundel, slechts over de eerste 5 jaren gaat, dus tot ca. 1818. In hoofdzaak bevatten deze gegevens betreffende de *Aloeneae*. De andere bundel geeft daarover nog wel eenige aantekeningen, doch gaat hoofdzakelijk over de *Mesembrianthema* en andere plantengeslachten. Den tweeden bundel heb ik, hoewel voornamelijk mijn belangstelling naar den eersten uitging, eveneens doorgezien en ik acht 't zeer wel mogelijk, dat deze voor den liefhebber, den botanicus of den historicus nog menige bijzonderheid bevat. Dezen bundel met vrucht te onderzoeken, vereischt een uitgebreide kennis van planten.

Hier volgt nu een kort uittreksel uit een brief van v. M. aan prins S.-D., dateerend 1813, kort na de eerste schriftelijke kennismaking: „Uw laatste zending heeft mij de vorige week, tijdens een korte „afwezigheid, bereikt. Alvorens Uw Schrijven te beantwoorden, „heb ik eerst Uw begeleidende brief goed moeten bestudeeren. Ik „moet beginnen met U mede te deelen dat ik een kleine zending van „mr. H a w o r t h, bevattende 8 planten, mocht ontvangen: t.w. „1) *Al. tortussa*, 2) *Al. spiralis*, 3) *Al. expansa*, 4) *Al. mirabilis*, „5) *Al. tuberculata*. . . .” volgen nog enkele andere met eenige toelichtingen, en dan verder: „de *mirabilis* en *tuberculata* zal ik U, „hoewel ik ze zelf niet bezit, toezenden, daar ik U dit beloofd heb.” Voorzeker een schoon gebaar ten behoeve van de wetenschap.

Een zeer bekend botanicus W i l l d e n o w, had in Euroja overal tevergeefs gezocht om een „*mirabilis*” te bemachtigen voor den Kon. Bot. Tuin te Berlijn en die op te nemen in zijn „*Bemerkungen ueber die Gattung Aloe*” 1811, Verzamelaars van *Haworthia*'s weten hoe zeldzaam ze heden ten dage nog is.

In brieven aan S.-D. van lateren datum lezen we, hoe v. M., tot zijn leedwezen, te kennen geeft, dat H a w o r t h zijn collectie verkocht had aan iemand in Liverpool, en nog wel aan iemand, die „van deze planten niet de minste kennis bezit”, vooral om die planten, welke toen alleen in Engeland te vinden waren. Over H a w o r t h schrijft hij sedert eenigen tijd niets meer van hem vernomen te hebben, maar schrijft hij verder, „hij heeft mij eindelijk, „door middel van een zijner vrienden die mij een bezoek bracht, „het exemplaar van zijn „*Synopsis*” doen toekomen, om hetwelk ik

„hem voor U verzocht had. Om aan Uw wenschen tegemoet te „komen, heb ik U in 't voorjaar reeds een exemplaar toegezonden”. V a n M a r u m schrijft hier niet „mijn” exemplaar hetgeen hij om S.-D. ter wille te zijn aan dezen reeds had afgestaan. Uit zulke betrekkelijk kleinigheden blijkt evenwel hun vriendschappelijke samenwerking. Duidelijk blijkt dit ook uit een schrijven, waarin hij zegt, nu van dat werk een ernstige studie te hebben gemaakt, en hoopt met dezen arbeid den Prins van nut te kunnen zijn voor zijn monographie, daar hij monographieen van planten zeer nuttig vindt voor den vooruitgang der wetenschap. Dan schrijft hij verder zeer verlangend te zijn den Prins spoedig eens te mogen bezoeken. Wanneer v. M. in de gelegenheid is aan zijn verlangen te voldoen en den Prins zijn komst meldt (deze eerste reis had plaats Sept. 1815) vinden we in 't vriendelijk antwoord hoe deze hem de beste route aangeeft (via Nijmegen, Krefeld enz.) en hem belooft zijn rijtuig te zullen sturen naar de dichtstbijzijnde plaats.

Slot volgt.

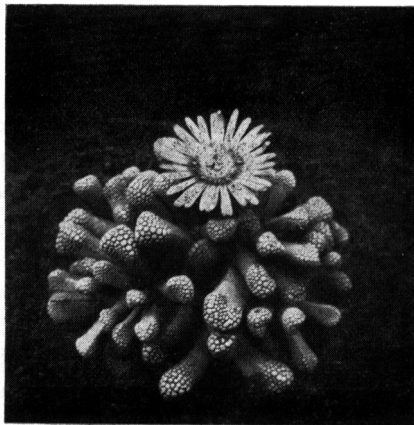
BEHANDELING VAN ONZE MESEMS.

April.

De groeiperiode van onze Mesems, in de vorige maand begonnen, duurt voort. We moeten dit beschouwen als een aansluiting aan den groei van de planten in hun vaderland. Bij ons hebben ze gedurende de wintermaanden in groei stil gestaan, terwijl ze in dien tijd in Zuid-Afrika in volle vegetatie waren. We moeten dus trachten tegemoet te komen aan het te kort in groeitijd door zooveel mogelijk warmte en licht en ook water te geven. Men overdrijve het water geven niet, vooral niet bij de vroege bloeiers onder de hoogsucculente en halfstruikvormen. Een Conophytum kan men in deze maand betrekkelijk veel water geven; bij dit geslacht kan men wel eens ongestraft mistasten. Overigens regelen we het water geven in verband met zonlicht en warmte.

De groei- en bloeiperiode van de verschillende Mesemgeslachten valt op de vindplaatsen niet voor alle geslachten gelijktijdig. Zelfs onder de soorten van eenzelfde geslacht treft men verschil aan. Het beste bemerken we dit bij *Gibbaeum dispar*, met *Gibbaeum album* wel de meest aantrekkelijke onder de Gibbaeums. De eerste bloeit bij ons in November en December, in welken tijd tevens de voor- naamste groei valt, terwijl andere Gibbaeumsoorten belangrijker later

bloeien en *Gibbaeum album* hier vrijwel nooit in bloei komt. Hetzelfde verschijnsel doet zich voor bij *Lithops* en *Conophytum*. Onder de halfstruikvormen bloeien bijv. *Bergeranthus* en *Carruanthus* bij ons in den zomer, daarop volgt *Rhombophyllum*, terwijl *Faucaria* weer later bloeit. Factoren waarmede we rekening moeten houden. Als regel kunnen we aannemen, dat de bloeitijd tevens de hoofdgroeitijd beteekent, dat we dus in de bloeiperiode het meeste water moeten geven: natuurlijk met inachtneming van den tijd van het jaar. Bij mij bloeide als gevolg van het ongunstige najaar *Titanopsis Triebneri* op 9 Jan. j.l., terwijl *Titanopsis Schwantesii* omstreeks dien tijd knop ging vormen. Toch zou het verkeerd zijn een *Titanopsis* in de wintermaanden water te geven.

Titanopsis Swantesii.

Foto F. Togni.

Onder de Mesems treffen we dus zomer- en winterbloeiërs aan, al naar gelang van de streek, waar ze thuis hooren. Onze herfst en winter vallen samen met het Zuid-Afrikaansche regenseizoen, dat van October tot Maart duurt, het is de groeitijd der daar inheemsche gewassen. Dit geldt echter alleen voor de binnenlanden. In een op sommige plaatsen zeer breede strook langs de Zuid- en Westkust valt de regentijd van April tot September.

Het verpotten kan in deze maand ook nog zonder bezwaar geschieden, doch bij voorkeur zoo spoedig mogelijk. Zaailingen van dit jaar worden voortdurend warm en vochtig gehouden. Zoodra de eerste bladparen zichtbaar zijn, wordt de glasbedekking weg-

genomen. De zaailingen mag men niet blootstellen aan direkte zonbestraling achter glas. Zaailingen van *Dinteranthus* en *Conophytum* en van enkele Lithopssoorten (*olivacea* en *Vanzylia*) houden we voorloopig nog onder glas. Overigens luchten we in kas of bak op zonnige dagen zooveel mogelijk.

Tegen het einde van de maand beginnen enkele *Conophyta*, ook *Ophthalmophyllum*, reeds teekenen te geven, dat zij de rustperiode naderen. Zoodra we bij *Conophytum* bemerken, dat de oude bladparen gaan rimpelen en ziekelijk bleekgroen worden, gaan we het water geven sterk verminderen. Bij de *Bilobasectie*, en ook bij verschillende soorten van de *Calculusgroep*, blijven de oude bladparen lang aanwezig. *Conophytum Fulleri*, overigens een weinig aantrekkelijke soort, staat in deze maand reeds volkomen in rust. Tegen het einde der maand beginnen bij vele *Argyroderma's* de oude bladparen te verschrompelen.

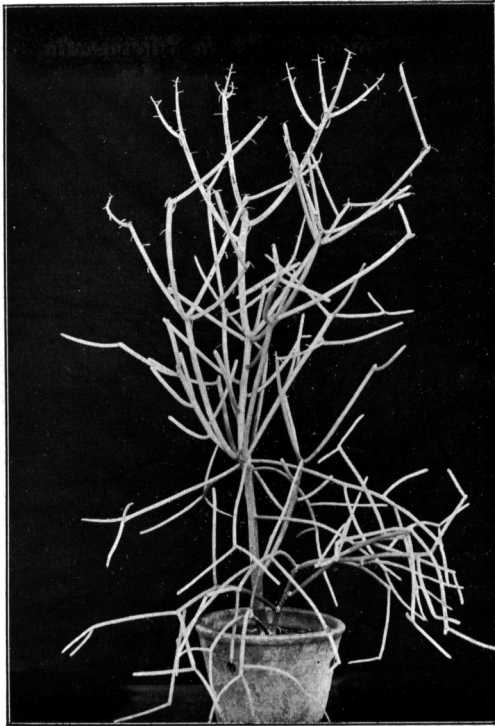
Gibbaeum Nelii (*Mesem obtusum*) *Gibbaeum dispar* en *album* vertoonen nieuwen groei; evenals *Rimaria*, *Stomatium* en verschillende *Cheiridopsis*soorten. Ook *Diplosoma retroversum* vertoont tegen het einde van de maand nieuwe wortelvorming.

Lithops Vallis Mariae N. E. Br. (Dtr. et Schwant). Deze Lithops is afkomstig van Mariental (Maria vallei) bij Gibeon, welke plaats gelegen is op een afstand van 109 mijl ten Zuiden van Windhoek (Zuid-West-Afrika). De vallei ligt op een hoogte van 1100 M. De gemiddelde regenval per jaar bedraagt ca. 156 m.M. (In Nederland 700-800 m.M. per jaar). Ik bezit van deze Lithops een negental volwassen planten, allen uit zaad gekweekt, waaronder een vijfhoofdig en een tweehoofdig exemplaar. Deze planten hebben tot heden nog niet gebloeid. Bij een kennis zag ik het vorige jaar een enkel exemplaar in bloei. De bloem is geel, groot 2,5 tot 3,5 c.M. Deze soort is tamelijk lastig te kweken. Ze verlangt zeer weinig water, volop zon, liefst niet achter glas en een kalkhoudenden leemgrond. Het eigenaardige van deze soort is, dat ze soms verschillende jaren overslaat met het vormen van nieuwe bladparen. Bij mij heeft een exemplaar sinds drie jaar geen nieuwen groei vertoond, het begon in December van het vorige jaar eindelijk een nieuw bladpaar te vormen. Dit komt herhaaldelijk bij deze planten
v o o r .

F . SWUSTE.

EUPHORBIA TIRUCALLI, L.

Op Java komen een viertal succulente Euphorbia's voor, n.l. *Euph. antiquorum*, L. *Euph. neriifolia*, L. *Euph. trigona*, Haw. en *Euph. tirucalli*, L. Hoewel niet succulent wil ik hier ook nog noemen *Euph. pulcherrima*, Willd., syn. *Poinsettia pulcherrima* R. Grah. Zij moeten beschouwd worden als adventief planten, d.w.z. zij zijn op Java niet inheemsch, doch op de een of andere wijze aange-

Euph. tirucalli.

Foto van Eekhout.

voerd, verwilderden ze, omdat bodemgesteldheid en klimaat aan hun eischen voldoen en hen geven, wat ze noodig hebben.

Euph. antiquorum, *Euph. trigona* en *Euph. tirucalli* zijn sterk vertakte boomheesters, die zeer gemakkelijk van stekken groeien; zij worden gebruikt als heggen. Hoewel *Euph. neriifolia* in habitus verschillend is, wordt ook deze soort aangeplant ter afscheiding van bouwlanden, vooral tot afwering van wilde varkens.

Poinsettia pulcherrima uit tropisch Amerika ingevoerd, wordt op Java algemeen als sierplant gekweekt. Bij velen staat ze in een kwaden reuk als zeer giftig, doch volgens onderzoekingen is het melksap praktisch niet schadelijk; het bevat hars en een weinig caoutchouc. (Zie Jaarboek 1910 Departement v. Landbouw) . De bladeren worden door de inlanders gegeten.

De overige genoemde *Euphorbia*'s worden vaak in de kampong gekweekt, daar het melksap, dat bij de minste verwonding rijkelijk vloeit, door de inheemsche bevolking voor verschillende doeleinden wordt gewonnen en als geneesmiddel dienst doet tegen de meest uiteenlopende kwalen, gezwellen, wratten, beenbreuken en wat dies meer zij. Op de huid doet het melksap geen kwaad. Algemeen gelooft men, dat blindheid het gevolg is, als het sap in de oogen komt. Zeer zeker zal men als het scherpe vocht in de oogen mocht komen, daarvan ernstige gevolgen kunnen ondervinden, als niet onmiddellijk hulp bij de hand is.

Het melksap van de drie soorten *tirucalli*, *antiquorum* en *neriifolia* schijnt overeenkomstige bestanddeelen te bevatten. Het wordt gebruikt tot het bedwelmen van visschen, die op deze wijze gemakkelijk gevangen kunnen worden. Voor visschen is het melksap buitengewoon giftig, een concentratie van 1 op 500000 veroorzaakt bij goudvisschen reeds bedwelming; behalve giftstoffen van harsachtigen aard, moet ook een vluchtig gif aanwezig zijn (Zie De Nuttige Planten van Ned. Indie. Dep. v. Landbouw 1916).

Euphorbia tirucalli is, zooals men op de afbeelding ziet, een zonderlinge verschijning; zij gelijkt eerder op een zeegeewas dan op een landplant, zegt R u m p h i u s. De ronde takken verdeelen rich, als ze een handbreed gegroeid zijn, telkens weer in twee of drie dwarstakken en deze weer in twee of drie andere, juist alsof alles aan deze plant gebroken is. Aan de jongste twijgen vindt men in den regentijd heele kleine blaadjes, 4-15 m.M. lang, 1-3 m.M. breed, die echter weer spoedig afvallen. De bloemen, alsook de schutbladeren, zijn onbetekenend, klein, geel van kleur.

De afgebeelde plant is op Java in een pot gekweekt, aldaar in den vollen grond uitgeplant, zou ze spoedig eenige meters hoog zijn, ze kan een hoogte van 10 M. bereiken en een dichte warrige kroon vormen.

Euph. tirucalli komt behalve op Java ook voor op de Molukken, de Philipijnen, op Ceylon en de kuststreek van Voor-Indie. In Oost-Afrika groeit ze langs de kusten, en langs riviertjes, doch

vormt ook in de woestijngebieden kleine boschjes.

Het woord tirucalli of tirukalli is de Voor-Indische naam van de plant. Als synoniem vinden *we Euph. viminalis*, Mill., dit woord is afgeleid van vimen, wat vlechtwerk beteekent en duidt op de in-eengestregelde twijgen.

J a c o b s e n noemt de plant zeer giftig.

v. d. Th.

HET LEEKENHOEKJE.

Correspondentie op deze rubriek betrekking hebbende te zenden aan C h r. de R i n g h, Neuweg 73, Hilversum.

Schreef ik de vorige maand, dat als men een pissebed bij een plant opmerkt, dan de aangevreten plek met houtskoolpoeder be-strooid moet worden, dan spreekt het vanzelf, dat men natuurlijk begint het ondiep te dooden.

De afgelopen maand heeft ons weer eens voor de zooveelste maal geleerd, dat het gevaarlijk is de planten vroegtijdig in een on-verwarmde kas onder te brengen, hoe graag men zijn planten wil laten profiteeren van het voorjaarszonnetje, het weer is nog te wisselvallig en vooral zijn de nachten nog te koud. Zoo is het ook gesteld met het in de openlucht plaatsen van planten; houdt U zich maar aan het tuinmansgezegde: na de ijsheiligen dus ongeveer 15 Mei en dan tot einde September, laat U zich niet verleiden door eenige mooie dagen.

Het verpotten kan nu langzamerhand geschieden, een aardig werk als het afgelopen is, maar het is nu eenmaal noodig. Het uit den pot slaan der planten behoeft ik zeker niemand te leeren. Het komt wel eens voor, dat het wortelgestel dusdanig tegen den potwand aangedrukt zit, dat de pot met geen mogelijkheid te ver-wijderen is. In zoo'n geval wordt de pot met een hamertje of hard voorwerp stuk geslagen, maar op een dusdanige manier, dat het wortelgestel niet wordt beschadigd.

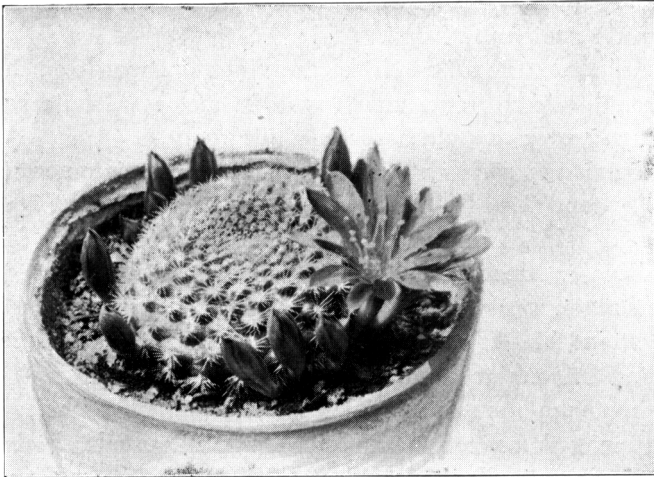
Meestal zal men zien gebeuren, dat de bodem om den wortel, die door den pot gegroeid is, blijft zitten. Met een nijptang probeert men dan dit gedeelte van den pot stuk te krijgen zonder dat de wortel te lijden heeft.

Het aanpakken der planten brengt voor sommige liefhebbers nog-al eens bezwaren mede, vooral voor hen, die door de doorns ont-steking aan de handen krijgen. De Opuntia's met de bundels fijne

doorns houdt men vast met een stuk dik grauw papier en groote planten bindt men eerst aan een stok. Planten met haakdoorns zijn het lastigst, deze planten kunnen het best dicht bij den grond aangepakt worden, omdat daar ter plaatse in den regel de doorns mankeeren.

Indien de aarde niet zuur riekt kan volstaan worden met het aanvullen der aarde, de oude kluit kan dan intact blijven, in het tegenovergestelde geval wordt alle oude aarde verwijderd en vervangen door versche. Bij deze gelegenheid wordt ook het wortelgestel grondig nagezien, verdroogde gedeelten worden verwijderd.

Planten die reeds bloemknoppen vertoonen verpot men in den regel na den bloei.

Rebutia (Echinocactus) minuscula. Web.

Om zooveel mogelijk succes te verkrijgen met zaaien is constante bodemwarmte een hoofdvereischte. Wil men dus zaaien zonder kunstmatige verwarming dan dient er gewacht te worden tot half Mei. Dit brengt echter wel bezwaren mede. In de eerste plaats heeft men groote kans, dat de jonge plantjes bij een vroeg invallend koud najaar nog zeer teer zijn, zoodat het lastig zal worden de plantjes met succes te laten overwinteren.

Half Mei heeft de zon veel kracht; het gevolg is, dat we de zaai-bak moeten schermen, hetgeen het optreden van algen bevordert. Dit laatste kan eenigszins beperkt worden door de zaaipan voor

het uitzaaien te schermen en in de zon te plaatsen. De algen groeien dan welig en na verloop van een paar weken verwijderd men de bovenste laag der aarde, zoodat dan de algen tevens verdwenen zijn. Wil men nu vroeger zaaien en het is nog guur, dan zorg men voor bodemwarmte. Dit behoeft geen modelinrichting te zijn. Een paar steenen waarop een emaille bakje met water kan rusten. De opening tusschen de steenen zoo groot, dat er een petroleumlampje uit een theelichtje of aquarium tusschen kan staan, dat het water op temperatuur houdt. Op dit bakje een kistje met een zinken bodem in plaats van hout. Dit kistje iets grooter en hooger dan de zaaipan. De zaaipan wordt iets schuin in dit kistje geplaatst en de overblijvende ruimte met vochtige turfmolm aangevuld. Doordat de zaaipan iets schuin staat loopt het condenswater van het dekglas af en komt in de molm terecht. Dit dekglas moet dus iets grooter zijn dan de zaaipan.

De aarde moet nogal zandrijk zijn. Het zaad wordt op de aarde uitgestrooid, alleen groote zaden worden met een laagje zand bedekt. Draag zorg, dat de aarde niet uitdroogt.

Van bevriende zijde ontving ik bericht, dat zaaipannen niet zoo duur zijn, rond 21 c.M. f 0.10 en vierkant 21 c.M. f 0.26.

Indertijd heb ik leergeld gegeven door een of anderen fabrikant aan te bevelen, doch in het belang van hen, die om deze pannen verlegen zitten verwijs ik naar de firma H. Zwartjes & Co., Drapierstraat 11-15 te Gouda, misschien is dit voor deze firma aanleiding bij ons te adverteeren.

We beginnen nu weer plezier van de planten te beleven. Beginners maak ik gaarne attent op *Rebutia minuscula*, *Fiebrigii* en *deminuta*, dat zijn dankbare bloeiers. Eerstgenoemde toont reeds knoppen en de meeste aan de schaduwzijde der plant: in knop staande planten verplaatsen wij niet ten opzichte van de lichtbron om het afvallen der knoppen te voorkomen. Genoemde soorten zaaien zichzelf uit zoodat we ongemerkt in 't bezit van zaailingen komen. Zeer veel nieuwe *Rebutia*'s worden in den handel gebracht waarop een lid mij schreef: „Beproof de nieuwe soorten, doch verwaarloos de oude niet!”

Nieuwe koppen vormen zich. Bij zacht weer een beetje sproeien, dat doet de planten goed, doch zorg, dat de planten 's avonds weer droog zijn.

AAN WELKE PLANTEN ZIJN DE CACTUSSEN
HET NAAST VERWANT?

Linnaeus (1707- 1778), die de plantenfamilies volgens het Natuurlijk Stelsel rangschikte, kende nog maar 24 Cactussoorten. doch wist er geen raad mee, hoe en waar hij deze „wondergewassen” in zijn systeem moest onderbrengen.

A. L. de J u s s i e u zocht in 1825, evenals Reichenbach in 1828, de naaste verwantschap bij het geslacht R i b e s, waartoe o.a. onze kruis- en aalbessen behooren.

L i n d l e y (1833) was van meening, dat de Cactussen zeer na aan de *Komkommerachtigen* verwant waren.

B r o n g n i a r t voegde in 1843 de Cactussen en Mesembryanthemys in een klasse samen, n.l. die der „Dialypetalae perigyne”, waarna von B e n t h a m e n H o o k e r f i l. voor deze beide groote succulentenfamilies de ondergroep „Ficoïdalen” schiepen, wat door K. Schumann, R. v. Wettstein en Alwin B e r g e r werd overgenomen.

A. E n g l e r rekent de Cactaceae verwant aan de *Portulacaceae* en *Aizoaceae* (waartoe ook de Mesembryanthemums behooren) , terwijl H u t c h i n s o n in 1926 weer meent, dat de Cactussen het naast verwant zijn aan Passiflora en *Komkomker*, hoewel hij ook de nauwe verwantschap met de *Mesembryanthemums* erkent.

Wij zijn met de classificatie der Cactussen in het plantensysteem sedert Linnaeus' tijden dus nog niet veel gevorderd!

G. D. D.

BOEKBESPREKING.

„Bluhende Kakteen und andere Sukkulente Pflanzen”.

Herausgegeben von Prof. Dr. E. Werdermann. Verlag J. Neumann, Neudamm und Berlin. Jaarabonnement van 4 mappen, elk met 4 platen en bijbehorende tekst, R.M. 16.-.

Map 28 (verschenen 1 Aug. 1936) bevat: pl. 109: *Coryphantha Andreae* (Purp. et Bod) Bod., pl. 110: *Gymnocalycium Monvillii* (Lem.) Pfeiffer, pl. 111: *Parodia chrysacanthion* (Schum.) Backeberg, pl. 112: *Lobivia famatimensis* (Speg.) Br. et R.

Map 29 (verschenen 31 Oct. 1936) bevat: pl. 113: *Gymnocalycium Mihanouichii* (Fric et Gürke) Br. et R. en haar var. *Friedrichii* Werd., pl. 114: *Mammillaria microhelia* Werd. en *Mam. microheliopsis* Werd., pl. 115: *Lobivia Backebergii* (Werd.) Bckbg., pl. 116: *Sfapelia Herrei* Nel.

De afwerking der platen en de tekstbewerking zijn als altijd keurig.

Cactaceae. Jahrbucher der Deutschen Kakteen Gesellschaft. Einleitender Sonderteil 1937.

De bedoeling is, dat het jaarboek der D. K. G. gezamenlijk met

de Publicaties voor Cactusstudie van B a c k e b e r g een groot standaardwerk over de Cactusfamilie zullen vormen. (Zie ook op den uitkijk, Succulenta Dec. 1936).

In deze inleidende aflevering worden behalve twee inleidende hoofdstukken, resp. van D o e l z en B a c k e b e r g, belangrijke opstellen gegeven. Prof. Dr. J. A. H u b e r behandelt: „Die Stellung der Kakteen im Pflanzenreich” (met 2 afb. en een schema); C. B a c k e b e r g schrijft over „Die Entwicklungszusammenhaenge bei den Cactaceae” (met portret van wijlen A l w i n B e r g e r). Verder geeft B a c k e b e r g een bijdrage: „Zur Kenntnis der Sippe der Cactaceae” (met schema); Prof. Dr. F r a n z B u x b a u m de „Allgemeine Morphologie der Kakteen” (een nieuwe bewerking van het algemeen gedeelte der gesamtbeschreibung van Schumann) over „Die Bluete” (met 12 teekeningen) . De beide volgende hoofdstukken: „Die Verwertung geographischer Indizien für die Pflanzen systematik” en „Ueber die Berechtigung enger Gattungsbe-griffe bei den Kakteen” zijn eveneens van Prof. B u x b a u m, terwijl tenslotte B a c k e b e r g „Die Sippe der Loxanthocerei Bckg. begint met een inleidend overzicht (met 2 foto's), en Prof. Dr. B u x b a u m besluit met „Der Formenkreis der Strombocacti (met 6 teekeningen en 2 foto's).

Uit deze opsomming van onderwerpen en schrijvers volgt voldoende de belangrijke inhoud dezer publicatie.

G. D. D.

RECTIFICATIE'S.

Bij het artikel „Lobivia, Echinopsis en Rebutia” zijn twee onderschriften verwisseld. De plant op bladz. 37 afgebeeld, heet: Rebutia xanthocarpa, terwijl het onderschrift op bladz. 40 moet luiden: Rebutia pseudo-minuscula.

In het artikel „Trichocereus Kunthianus” lezen wij op bladz. 43: „De rivier op den achtergrond is de Rio Maranon”, dit moet zijn: Rio Mantaro.

G. D. D.

Bij vergissing werd het jaarverslag 1936 ongecorrigeerd geplaatst, zoodat daarin enkele storende fouten voorkomen. Op blz. 47 al. 12 moet staan: bedankten 110 leden, op blz. 48 al. 16 moet staan Succulenta inplaats van Succulenten.

v. d. Th.

INHOUD: Dr. Mart. v. Marum. — Behandeling van onze Mesems. — Euphorbia tirucalli. — Het Leekenhoekje. — Aan welke planten zijn de cactussen het naast verwant ? — Boekbespreking.
